

Список використаних джерел:

1. Берданова О.В. Інструменти регіонального розвитку в Україні. Київ: НАДУ, 2013. 286 с.
2. Федулова Л.І. Організаційні механізми формування результативної регіональної інноваційної системи. URL: http://old.niss.gov.ua/book/StrPrior/SpPrior_13/22.pdf. (дата звернення 25.05.2018).
3. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент. Санкт-Петербург: Питер, 2006. 448 с.
4. Глущенко И.И. Система стратегического управления инновационной деятельностью. Московская область: ООО НПЦ «Крылья», 2006. 356 с.
5. Корчагин Ю. А. Региональная финансовая политика и экономика. Ростов-на-Дону: Феникс, 2006. 284 с.
6. Никифоров А. Є. Інноваційна діяльність: теорія і практика. Київ: КНЕУ, 2010. 420 с.
7. Иртышева І.О. Інноваційне оновлення агропродовольчої сфери Причорноморського регіону: проблеми теорії та практики. Миколаїв: Дизайн та поліграфія, 2010. 412 с.
8. Головне управління статистики в Миколаївській області. URL: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 25.05.2018).
9. Наукова та інноваційна діяльність України: статистичний збірник. // Державна служба статистики України. 2016.
10. Наукова та інноваційна діяльність України: статистичний збірник. // Державна служба статистики України. 2017.

УДК 332.132

Франів І.А.,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки підприємства та інвестицій,
Національний університет «Львівська політехніка»

**СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ – ОСНОВНИЙ ВЕКТОР РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ
ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ**

Франів І.А. Стратегія розвитку – основний вектор реструктуризації економіки регіону. У статті висвітлено суть стратегічного планування в реструктуризації економіки регіону. Обґрунтовано, що застосування саме стратегічного планування дасть змогу найоптимальніше вибрати шлях регіонального розвитку будь-якого регіону України. Описано складники стратегічного планування. Наведені практичні кроки щодо застосування стратегічного планування для планування економічного розвитку регіонів.

Ключові слова: стратегія розвитку, регіон, реструктуризація, розміщення підприємств, просторова економіка, регіональна економіка.

Франив И.А. Стратегия развития – основной вектор реструктуризации экономики региона. В статье представлена суть стратегического планирования в реструктуризации экономики региона. Обосновано, что применение именно стратегического планирования позволит оптимально выбрать путь регионально-развития любого региона Украины. Описаны составляющие стратегического планирования. Приведены практические шаги по применению стратегического планирования для планирования экономического развития регионов.

Ключевые слова: стратегия развития, регион, реструктуризация, размещение предприятий, пространственная экономика, региональная экономика.

Franiv I.A. Development strategy – the main vector for restructuring the region's economy. The article presents the essence of strategic planning in restructuring the regional economy. It is substantiated that the use of strategic planning will allow choosing the best way of regional development in any region of Ukraine. Components of strategic planning are described. Practical steps for applying strategic planning for planning economic development of regions are presented.

Key words: development strategy, region, restructuring, placement of enterprises, spatial economy, regional economy.

Постановка проблеми. Сьогодні регіональна організація національного господарства виходить на перше місце в реформуванні ринкової економіки. Обґрунтувати це можливо за допомогою постулату, за яким винятково сильно розвинені регіони в умовах ринкової економіки є фундаментом економічного зростання України загалом.

Тільки правильно сформована стратегія розвитку регіону дасть можливість ефективно управляти регіоном в умовах соціально-орієнтованої економіки. Сукупні зміни в соціальному, економічному, просторовому, екологічному, духовному і політичному напрямках є не чим іншим, як вектором розвитку регіону, що забезпечить якісні зміни для умов життєдіяльності.

Регіон повинен розвиватися в руслі суспільного прогресу. Суспільний прогрес є наслідком росту суспільного багатства, тобто всеохопленості всіх можливих умов життя та діяльності населення, а також злагодженого розвитку в таких умовах як самої людини, так і держави, суспільства, природи та виробничо-господарських структур.

Такі чинники, як демографічний, ресурсний, історичний, просторовий, формують всесторонній процес соціально-економічного розвитку регіону. Проте розвиток регіону також є й індивідуальним процесом, який будується на управлінських рішеннях як регіональних органів самоврядування, так і регіональних державних адміністрацій.

Особливості регіону (виробнича структура, виробнича спеціалізація, географічне місце, інше) та вихідний рівень розвитку регіону формують дисбаланс у розвитку цих регіонів, що може бути досить різноманітним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні науковцями обґрунтовано досить багато стратегій розвитку регіону. Так, в [1, с. 7–9] пропонуються такі складники з управління розвитком регіону, як в умовах потреби інституціональної та структурної перебудови суспільства продукування політико-економічних та культурних умов для задоволення цієї потреби; заходи для поширення наслідків прогресу щодо максимально широкого кола населення; розподіл процесів прийняття рішень щодо реструктуризації регіональних економік.

Хоча стратегічне планування комерційних організацій і його традиційні технології – бізнес-плани і комерційні проекти – не отримали широкого застосування в регіональному плануванні, однак сьогодні до стратегічного планування звертаються все більше суб'єктів господарської діяльності та органи державного управління в тому числі – регіональні.

У дореформений період стратегія розглядалася тільки як результат довгострокового планування, як дещо зафіксоване й усталене. Останнім часом серед фахівців зі стратегічного планування стало переважати нове розуміння стратегії як поєднання раціонально виробленої стратегії і надзвичайної стратегії, зумовленої насамперед шаблонами, моделями в потоці рішень і дій [2–9]. Тобто така стратегія є результатом взаємодії планових і незапланованих дій. Такий підхід до визначення стратегії зумовлений високим ступенем мінливості сучасного світу – майбутнє непередбачуване; визначеності немає ні в чому; немає достовірних прогнозів; цілі постійно змінюються, як і зовнішні умови.

Формулювання цілей статті. Мета статті – теоретично визначити суть регіонального стратегічного планування і практично допомогти регіонам України застосовувати стратегічне планування під час визначення цілей і розстановки пріоритетів у генерації і здійсненні програм розвитку, а також під час формування механізму сприяння здійснення процесу регіонального розвитку.

Вклад основного матеріалу. Сьогодні тенденції розвитку та їх особливі умови є основою для проведення дослідження щодо практичності в регіональному розвитку територій нашої держави. Нові тенденції світового розвитку диктують нові бачення щодо чинників росту ефективності в регіональному економічному розвитку: трансформація економічних інститутів; регіональна структурна політика; залучення внутрішніх та

іноземних інвестицій; реінжиніринг підприємств; заохочення населення продукувати і позитивно ставитися до інновацій.

Стратегія і тактика в управлінських рішеннях сьогодні є головним у їхній діяльності. Завдяки стратегії стає можливим чітко визначити шлях розвитку регіону як системи в умовах зовнішнього оточення, що проявляється в конкурентній позиції регіону, його системі цінностей, структурі, особливостях мотивації і контролю персоналу управління регіоном.

Роль стратегічного розвитку регіону в соціально-економічному аспекті повинна віддаватися під кураторство державних і громадських регіональних органів, а практичне втілення стратегії повинно забезпечуватися всіма працівниками на всіх рівнях регіонального самоуправління. Стратегія регіонального розвитку повинна бути збалансованою і водночас гнучкою, такою, яка б допускала можливість корекції унаслідок динамічного розвитку зовнішнього та внутрішнього середовища, у яких функціонує регіон.

Тому стратегії повинні вибудовуватися таким чином, щоб була можливість їх корекції із плином їх реалізації. Секрет успіху, як підкреслюють фахівці в галузі стратегії, – не в передбаченні майбутнього, а у створенні організації, що могла би процвітати в непередбаченому майбутньому. Тому навіть не цілком чітке, але зрозуміле загальне спрямування можна втілити в тактичних кроках і програмах, що сприяють більш ефективному розвитку регіонів.

Збалансована стратегія економічного розвитку повинна включати такі розділи: стратегічне планування; програму реалізації стратегії; контроль практичного впровадження стратегії.

До стратегічного планування належить процес довгострокового ґрунтового планування першочергових цілей та шляхів економічного регіонального розвитку за допомогою практичного втілення переваг регіону, пошуку нових переваг та продуктивного використання всіх чинників регіонального розвитку. Формується наскрізна стратегія: «виробничо-господарська структура – відомство – місто – регіон – міністерство – країна».

Отже, управлінський регіональний розвиток повинен здійснюватися на основі стратегічного планування, тому що тільки стратегічне планування дає змогу забезпечити довгострокову результативність функціонування регіону, а також визначення та втілення в практику нових його можливостей. Все це можливе тільки тоді, коли буде максимально враховано динаміку навколишнього середовища, яка уявляється в можливих загрозах і майбутніх можливостях щодо збалансованого економічного та соціального розвитку регіону. Першочерговим завданням у стратегічному плануванні мусить бути гарантування максимальної ефективності, конкурентоспроможності в майбутньому через розроблення і впровадження програм розвитку довготермінового характеру. Планування стратегічного розвитку покликане реалізувати можливість перспективності в розвитку, досягти збалансованості між ціллю та можливістю, пристосування до оточуючого середовища, оптимізації в ресурсокористуванні. Багатонадійні плани охоплюють техніко-економічні прогнози, шляхи розвитку з практичним втіленням інноваційних розробок та раціонального природоко-

ристування. Прогнозування з подальшим обґрунтуванням чітких шляхів діяльності, джерел фінансових надходжень, сподіваних результатів в періоді до одного року може забезпечити поточне планування.

З позиції прогнозування та підготовки до майбутніх процесів і подій на основі стратегічного планування воно може бути описане досить широко: так, стратегічне планування можна подати як сукупний процес розроблення та практичного втілення рішень певного типу; як визначення цілей та розроблення методів їх досягнення; як шлях із підвищення конкурентоспроможності виробничо-господарських структур тощо. На цьому етапі можемо стверджувати, що поняття «стратегічне планування» слід трактувати як оптимальне планування з формування та коригування низки формалізованих планів, корекцію змісту дій щодо їхнього реалізування за допомогою постійного контролювання та оцінювання змін, які відбуваються як усередині, так і за межами системи. Завдяки стратегічному плануванню стає можливим у сукупності охопити коротко-, середньо- та довгострокові плани розвитку. Проте найвагомим при цьому є довготермінові цілі та шляхи їх досягнення.

Натепер регіони України не можуть обійтися без стратегічного планування, тому що внаслідок децентралізації влади з'являється певна інформаційна, політико-економічна прогалина щодо ролі регіону в загальнодержавній та міжнародній економіках.

Слід відзначити, що сам процес стратегічного планування може бути використаний для планування розвитку будь-якої виробничо-господарської структури, території чи регіону. Таким чином, стратегічне планування загального соціально-економічного розвитку регіону можна охарактеризувати так: суттєва відмінність від екстраполяційного планування, яке характеризується окремими прогнозами щодо кожної підсистеми, стратегічне планування охоплює сукупний прогноз розвитку регіону; основною ознакою в стратегічному плануванні є аналізування внутрішніх і зовнішніх перспектив розвитку регіону; самі методи стратегічного планування дають можливість розроблення багатоваріантних шляхів розвитку. Особливо взятий варіант може бути спрямований на сукупний (цілісний) соціальний та економічний розвиток регіону за умови врахування стану навколишнього середовища. Таким чином можна уявити декілька можливих шляхів майбутнього розвитку.

Стратегічне планування доцільно застосовувати, окрім його основного призначення щодо сукупного економічного і соціального розвитку, і в розробленні антикризових шляхів розвитку регіону, і в управлінні глобальними господарськими проектами в умовах реструктуризації економіки.

Географічно-територіальне орієнтування населення, управління господарською діяльністю, досягнення регіональних цілей розвитку в сукупності розуміється як стратегія регіонального розвитку. Продуктивний розвиток регіону в ринковій економіці на основі конкуренції виробничих потужностей і ресурсів щодо можливостей економічного розвитку можливий лише завдяки правильно вибраній стратегії розвитку. Під час складання стратегії визначаються функції, роль і місце регіону в новітніх умовах господарської діяльності, виокремлюються чіткі стратегічні шляхи регіо-

нального розвитку в умовах трансформації економіки, аналізуються і вибираються оптимальні фінансові й організаційно-економічні шляхи реалізації стратегії в новітньому середовищі. Обов'язковим є також те, що стратегія регіонального розвитку мусить бути складником стратегії розвитку держави.

Сьогодні є проблема розроблення стратегії сталого розвитку регіону і визначення соціально-економічних шляхів переходу до нього. Велику роль у цьому відіграє різниця у впливі на регіональний розвиток основних факторів: трудові ресурси регіону; екологічна регіональна ситуація; територіальне розміщення регіону; розвиток ринкової кон'юнктури; ресурсний потенціал тощо.

Сталий розвиток регіону, який ґрунтується на стратегічному орієнтуванні, повинен охоплювати взаємодію бізнес-структур, влади та населення. В основі такої взаємодії лежить виконання стандартних функцій управління на регіональному рівні (стан житлового фонду, доріг, інженерної інфраструктури, комунального господарства, функціонування медичних та освітянських установ). Проте може статися так, що глобальні проблеми стратегічного регіонального розвитку стають другорядними. Тут слід використати політичні можливості регіональної влади з метою організування глобального економічного розвитку.

Головним у соціально орієнтованому регіональному розвитку є покращення умов життєдіяльності населення регіону, іншими словами – реструктуризація господарської діяльності регіону в напрямі багатofункціональності з можливістю інтегрування не тільки у вітчизняну, але й у світову економіку, а це створює сприятливі умови для життя та економічної активності.

Отже, обґрунтовано можна стверджувати, що стратегічне планування дає змогу визначити основний напрям розвитку регіону, його конкурентну позицію в державі, його сильні і слабкі сторони.

Під стратегічним плануванням соціально-економічного розвитку регіону повинен розумітися процес визначення шляхів розвитку регіону і напрямів дій для їх здійснення. При цьому варто підкреслити, що стратегічне планування і довгострокове планування – не одне й те саме, хоча стратегічні плани, як правило, мають довгостроковий характер.

Стратегія економічного розвитку регіону повинна розроблятися і реалізуватися спільними зусиллями органів місцевої влади, представників бізнесу і державних підприємств, громадських організацій і органів територіально-громадського самоврядування. Стратегічний план концентрується на перспективах регіону і в кожній сфері повинен виявляти головні, ключові фактори. Він не скасовує і не підмінює інші види планів; не є комплексним планом і визначає розвиток лише в найбільш важливих, пріоритетних для регіону галузях. Він розробляється і реалізується всіма учасниками, що впливають на розвиток регіону, з урахуванням інтересів і за участі населення. План адресований усьому місцевому співтовариству, задає для нього орієнтири, відкриває перспективу і бізнесу, і владі, і жителям, і потенційним зовнішнім інвесторам. Слід особливо підкреслити, що стратегічний план – це сукупність погоджених, визнаних розумними заходів підприємств, населення й адміністрації, це домовленість про конкретні заходи, що мають стратегічну важ-

ливність для регіону, які необхідно здійснити. Процес розроблення стратегії розвитку регіону повинен бути спрямований на пошук суспільного консенсусу, на залучення до прийняття рішень та їх реалізації широкого кола активних осіб. Таким чином, по суті, йдеться про механізм стратегічного партнерства в регіоні, тобто про механізм пошуку стратегічних орієнтирів і забезпечення погоджених дій для їх досягнення. Відсутність суспільно схваленої і прийнятої владою стратегії розвитку регіону знижує якість управління, завдає шкоди зовнішньому і внутрішньому іміджеві регіону і його адміністрації, а головне – знижує ефективність його розвитку.

Аналіз зовнішнього середовища в процесі формування стратегії розвитку соціально орієнтованої економіки регіону необхідний для виявлення сприятливих і несприятливих факторів розвитку (географічні, екологічні, демографічні, ресурсні, історичні й ін.). Системний аналіз можливостей і загроз зовнішнього соціально-економічного середовища дає змогу підсилити рівень реальності стратегічних планів. На основі кількісного і якісного аналізу економічного, соціального, екологічного й інституціонального зовнішнього середовища, в якому здійснюється соціально-економічна трансформація господарства регіону, уточнюються й оцінюються зовнішні ресурси, які можна залучити для прискорення процесу трансформації (фінансові, людські, природні, інституціональні). Аналіз ключових соціально-економічних параметрів зовнішнього середовища (динаміка ВВП, інвестиційний клімат, різноманітні ризики, інфляція, перспективи економічного зростання), порівняльний аналіз економічного розвитку аналогічних регіонів, регіональний бенчмаркінг дають змогу виявити найважливіші зовнішні фактори, що будуть впливати на реалізацію стратегії.

Досить актуальним для вітчизняної економіки інструментом розроблення стратегічних планів є визначення сильних і слабких сторін розвитку регіону. На етапі стратегічного планування «визначення сильних і слабких сторін регіону» аналізуються об'єктивні дані про такі ресурси регіону, як людські ресурси, природні ресурси; економічні ресурси.

Найважливішою характеристикою розвитку соціально орієнтованої економіки є підприємницький клімат у регіоні, який слугує індикатором рівня взаємодії бізнесу з місцевою адміністрацією. Про те, як місцеві органи підтримують розвиток бізнесу, можна судити за такими показниками, як трудові відносини, податки і правила, що стосуються економічних суб'єктів, рівень і якість муніципальних послуг, інформаційні, транспортні та комунікаційні послуги для економічних суб'єктів, програми підготовки робочої сили, наявність агентства з регіонального розвитку.

Не менш важливим фактором розвитку соціально орієнтованої економіки регіону є динаміка розвитку мережі освітніх і дослідних установ. Як правило,

освітні і науково-дослідні центри є не тільки джерелом висококваліфікованих кадрів, але й ініціаторами конференцій і семінарів, стимулюють різні інновації, що конкретизуються в підприємницьких проектах. Наукові й освітні установи стають важливим фактором не тільки підтримки розвитку бізнесу в регіоні, але й просування економічних реформ, трансформації господарства регіону в соціальне ринкове господарство.

На жаль, в Україні не всі регіони – з великим економічним потенціалом, мають доступ до паливних ресурсів, сировини, капіталу, дешевої праці і містких місцевих ринків. Природно, що ці природні переваги в нових умовах будуть втрачати своє значення з розвитком нових інформаційних технологій, систем транспортування і телекомунікацій. Дослідження закордонного досвіду показують, що сучасний бізнес процвітає в тих регіонах, де можна залучити кваліфікованих працівників, де можливий доступ до сучасних засобів комунікацій, де створена сучасна інфраструктура ринку.

На стадії стратегічного планування соціально-економічної трансформації господарства регіону необхідний аналіз не тільки сильних сторін регіону, але й можливостей нейтралізувати слабкі або перетворити їх на переваги. Для цього необхідно скористатися методом SWOT-аналізу і на основі отриманих результатів обґрунтувати заходи для використання головних переваг регіону; шляхи подолання слабких сторін регіону; використання переваг регіону для запобігання загрозам; основні напрями зниження ступеня впливу слабких сторін на розвиток регіону.

Етап оцінки сильних і слабких сторін трансформації господарства регіону й аналіз його переваг дає змогу виявити проблеми розвитку соціальної сфери регіону; проблеми, з якими стикається економіка регіону; конкурентні переваги; перешкоди на шляху досягнення цілей економічного розвитку; регіональний, загальнонаціональний і міжнародний контексти та їх вплив на економіку регіону; обсяг і склад ресурсів, необхідних для здійснення стратегії трансформації економіки регіону в соціально орієнтовану ринкову економіку.

На завершальному етапі розроблення концепції трансформації господарства регіону повинні формуватися остаточні висновки про соціально-економічні фактори, механізм і методи управління розвитком соціально орієнтації розвитку економіки регіону, місцеві особливості та особливості сучасного етапу розвитку вітчизняної економіки.

Висновки. Отже, обґрунтовано можна стверджувати, що найкращим шляхом розвитку регіону є стратегічне планування. Тільки стратегічне планування дасть змогу охопити повну картину регіонального перспективного розвитку.

Подальші дослідження стосуватимуться порівняльного аналізу розвитку регіонів України з подальшим їх ранжируванням за складовими елементами стратегічного планування.

Список використаних джерел:

1. Черевко О.В. Стратегія соціально-економічного розвитку регіонів України [монографія] / О.В. Черевко. Черкаси: Брама-Україна, 2006. 424 с.
2. Адамов Б.І. Організаційно-економічні основи управління розвитком міст. / Б.І. Адамов. К.: Грот, 1998. 215 с.
3. Алексеев О.Б. Стратегическое управление в государственном и муниципальном секторах / О.Б. Алексеев // сост. и ред. А.Е. Балобанов, О.И. Генисаретский. М.: Экономика, 2000. 259 с.
4. Алексеева М.М. Планирование деятельности фирмы. / М.М. Алексеева. М.: Финансы и статистика, 1997. 248 с.
5. Анисимов О.С. Стратегическое мышление и развитие профессионализма управленческой деятельности // Стратегическое планирование в муниципальном управлении: Введение в предмет / О.С. Анисимов // сост. и ред. А.Е. Балобанов, О.И. Генисаретский. М.: Московский общественный научный фонд, 2000. 273 с.
6. Без'язичний В. Формування стратегії соціально-економічного розвитку регіону / В. Без'язичний, В. Мамонова // Актуальні проблеми державного управління 2000. № 1. С. 108–117.
7. Бланк И.А. Стратегия и тактика управления финансами. / И.А. Бланк. К.: МП «ИТЕМ Лтд»: СП «АДЕФ-Украина», 1996. 534 с.
8. Бойко З.М. Проблеми оптимальної стратегії розвитку України в умовах глобалізації / З.М. Бойко // Економічні проблеми ринкової трансформації України: Тези доповідей Всеукраїнської наукової конференції 3-4 грудня 2002 р. Львів, 2002. С. 31–32.
9. Мошенець О.С. Актуальність дослідження механізму регіонального розвитку / О.С. Мошенець // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Інвестиції і реструктуризація економіки регіону (Щорічник наукових праць) Випуск XI / НАН України. Інститут регіональних досліджень. Львів, 2000. С. 328–334.